

2. Kharhordin, O. (2016), To reveal and to hypocrite. Genealogy of the Russian personality, *The European University at Saint Petersburg publishing house*, Saint Petersburg, 508 p. (rus)
3. Yurchak, A. (2014), Everything Was Forever, Until It Was No More: The Last Soviet Generation, *New literary review*, Moscow, 604 p. (rus)
4. Lifton, Robert Jay (2015), Technology of brainwashing. Psychology of totalitarianism, *Vivat*, Kharkiv, 416 p. (ukr)
5. *State Archives Department of the Security Service of Ukraine*, fond 16, opys 1, sprava 944, 249 p. (rus)
6. *State Archives Department of the Security Service of Ukraine*, fond 16, opys 1, sprava 951 (rus)
7. *State Archives Department of the Security Service of Ukraine*, fond 16, opys 1, sprava 954, 369 p. (rus)
8. *State Archives Department of the Security Service of Ukraine*, fond 16, opys 1, sprava 955, 301 p. (rus)
9. *State Archives Department of the Security Service of Ukraine*, fond 16, opys 1, sprava 961, 311 p. (rus)
10. *State Archives Department of the Security Service of Ukraine*, fond 16, opys 1, sprava 964, 327 p. (rus)
11. *State Archives Department of the Security Service of Ukraine*, fond 16, opys 1, sprava 988 (rus)
12. *State Archives Department of the Security Service of Ukraine*, fond 1, opys 1, sprava 1513, 41 p. (rus)
13. Interview with Serhii Horbachov by Yurii Kahanov. 21.08.2017.
14. Interview with Viktor Diadkovych by Yurii Kahanov. 03.08.2017.
15. Interview with Mykhailo Romanyshyn by Yurii Kahanov. 01.08.2017
16. Interview with Viktor Chyhryn by Yurii Kahanov. 14.08.2017.
17. Semyzhko, E.I. (2013), Public-state and family education: opportunities and perspectives (notes), *Bulletin of the Mogilev State University named after A.A. Kuleshov. Series C. Psycho-pedagogical sciences: pedagogy, psychology, technique*, № 2(42), pp. 5-18 (rus)
18. *Central State Archives of Public Organizations of Ukraine*, fond 1, opys 73, sprava 751, 179 p. (ukr)
19. *Central State Archives of Public Organizations of Ukraine*, fond 1, opys 25, sprava 1507, 97 p. (ukr)
20. *Central State Archives of Public Organizations of Ukraine*, fond 1, opys 25, sprava 1686, 131 p. (ukr)

© Каганов Юрій

Надійшла до редакції 20.07.2017

УДК 94 (477)/092

КОТОВ СЕРГІЙ,

кандидат історичних наук,

Центр дослідження українсько-польських відносин

Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, м. Львів

СОКІЛЬСЬКИЙ РУХ У ГАЛИЧИНІ: ОСОБЛИВОСТІ ІДЕОЛОГІЇ, ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ (КІНЕЦЬ ХІХ ст. - ПЕРША ТРЕТИНА ХХ ст.)

У статті визначено витоки сокільської ідеології та її особливості в Західній Україні, розкрито організаційну структуру українського сокільського руху. Проаналізовано основні напрями діяльності сокільських гнізд, показано вплив товариства на формування світогляду українців Галичини. Відзначено, що на ідеологію сокільських товариств мали значний вплив ідеї засновників чеського сокільства - М. Тирша та І. Фігнера. Констатовано, що ідеологи українського сокільства, відкинувши ідеї панславізму, адаптували діяльність "Сокола-Батька" до потреб національно-визвольного руху українців у межах політичної системи Австро-Угорщини та Другої Речі Посполитої.

Ключові слова: "Сокіл-Батько"; ідеологія; спорт; патріотизм; національний світогляд.

Постановка проблеми та стан її сучасного наукового вивчення. Товариство "Сокіл-Батько" належить до провідних українських молодіжних національно-патріотичних організацій першої половини ХХ ст. у Галичині. Із його діяльністю пов'язана організація національних здвигів у краї, активна видавнича та просвітницька праця. Члени товариства брали участь у національно-визвольній та українсько-польських війнах. Ці аспекти

вимагають детального аналізу та належної оцінки сучасною українською історіографією.

Актуальність статті зумовлюється двома чинниками: по-перше, товариство "Сокіл-Батько" відіграло надзвичайно важливу роль у процесі національного усвідомлення українців Галичини в першій половині ХХ ст. Поєднуючи спортивний і національний складники, товариство стало одним із основних центрів, навколо яко-

го гуртувалася національно свідомо молодь; по-друге, на сьогодні комплекс проблем, пов'язаний із діяльністю товариства "Сокол-Батько" в міжвоєнний період ХХ ст., досліджений надзвичайно поверхово та відображений здебільшого в узагальнювальних працях [1-12].

Мета статті - проаналізувати особливості створення товариства "Сокол-Батько" на українських землях та його ідеологічні принципи діяльності.

Виклад основного матеріалу. У другій половині ХІХ ст. до Галичини проникають ідеї сокілства, обґрунтовані чеськими громадськими діячами М. Тиршем та І. Фігнером на терені Чехії. Першими у краї ці ідеї підхопило польське суспільство, яке мало тут розгалужену мережу національно-культурних товариств. І. Висівський, аналізуючи генезу сокілської ідеї, так підкреслював необхідність появи сокілських товариств у Чехії: "Одиниці творять нарід. Лише цей нарід, якого громадяне є здорові тілом і душею, є сильним народом, здібним до життя. Тільки фізично й психічно сильна нація зможе оборонити своє існування, зберегти свою незалежність, а якщо її не має - здобути її. З таких міркувань зродилася сокілська ідея" [13, с. 4].

Щодо українців, процес самоорганізації в сокілське гнізда проходив набагато повільніше. "На що нам Сокола?, - питали одні, - Хіба ми Поляки, чи Чехи, щоби забавлятися такими дурницями?" [14, с. 188]. Констатуємо, що за невеликим винятком, в українців не було розуміння необхідності створення сокілської організації. Тільки завдяки наполегливій праці В. Лаврівського, В. Нагірного розпочато організаційні заходи, які згодом привели до утворення "Сокола-Батька".

Ідеологічна база майбутньої організації опрацьована на основі чеського статуту "Сокола", після чого "число прихильників руханкової ідеї зростало щоднини" [14, с. 188]. "Цілею т-ва є виобразувати членів в гімнастиці через спільні вправи, спільні прогульки і відчити, - читаємо у Статуті. - В т-ві уряджуються також вправи сторожі пожежної, стрільня до цілі, їзда на коні, їзда на скороходах [велосипедах - авт.], плавання, веслування, фехтування, спів і музика. Для оживлення духа т-ва служать відчити і розправи о річах гімнастичних, як також товариські забави, гімнастичні продукції на бовищах і аматорські предствавлення. Т-во засновує філії в Галичині і на Буковині" [15].

Учасники координаційних нарад відзначали, що "сама назва "Сокол" була притягаюча, бо сокол - це шляхетний птах, з бистрим зором і могутніми крилами, неперевершеною швидкістю лету, а в геральдиці виступає як символ сміливості, шляхетности та символ свободи і змагу" [16, с. 191]. Зрештою, із назви були вилучені слова "руський", "український", що відповідало тоді ідеї "слов'янської спільности".

Проте зауважимо, що товариство створювалося виразно на національній платформі. "Це товариство вперше впровадило на український ґрунт до міст руханку і спорт, а згодом воно знайшло шлях до наших сіл у формі руханково-пожежних товариств", - відзначали засновники організації [16, с. 192]. Поєднання спорту та "національно-патріотичного виховання" заклало ідеологічну основу товариства [17, арк. 5].

"Сокол, - писав І. Боберський, - це новий українець, який сміливо зміряться своїми силами-прикметами з англійцем, французом чи німцем, сокол хоче працювати, боротися, щоб український нарід дорівнював великим народам" [2, с. 4-5]. Зважаючи на цей чинник, ідеї "Сокола-Батька" в 1890-х рр. поширено членами товариства, передусім, в українському селі, яке було "приспане й гноблене державною адміністрацією, що була суцільно в польських руках" [18, с. 195], проте "пере-

роджувалось у свідому своєї національної гідності зорганізовану громаду; воно покінчило з віковою інертністю, бездіяльністю і поклато початок довгій запеклій боротьби за національне визволення" [18, с. 195-196].

Одне з основних завдань "Сокола-Батька" полягало в мобілізації й активації української молоді до громадської праці, а основним засобом - спільні "руханкові вправи, спільні прогульки, сокілські пописи, а пізніше і спортові заняття, як плавання, веслування, фехтування, їзда на коні і на ровері, а далі різні спортові гри, включно з копаним м'ячем" [14, с. 189]. Таким чином, "товариство "Сокол" підкреслювало ідею спадкоємництва духу українських лицарських часів у зовнішніх формах та атрибутах. На них був зображений лев, що "пнеться" на скалу, як символ Галичини, а з іншого боку - портрет одного з українських гетьманів: Хмельницького, Дорошенка, Мазепи. У коментарі до зразка прапора пояснювалося, що в такий спосіб, зібравшись разом, будемо мати на своїх хоругвах немов русько-українську історію в образах її головних діячів. У товаристві плекався тип відважного, національно-свідомого українця" [2, с. 7]. Одяг, спільні гуртові вправи "ділають невпинно на душу члена і вціплюють в неї почуття потреби спільного, однопрямого поступовання для досягнення одної і тої самої спільної мети. Це почуття витворює солідарність в праці" [19, арк. 3].

Звернемо увагу на вагу слів присяги: "Прирікаю для добра Української нації чесно і совісно виконувати свої обов'язки супроти українського сокілства і повинувати усім наказам сокілської старшини" [19, арк. 4]. Ця присяга ("приречення") була для членів дороговказом поведінки й діяльності в сокілському гнізді: "Він бере участь в життю Гнізда з думкою на добро української нації. Цілу діяльність члена сокілського гнізда повинна цінувати чесність. Чесність або особиста мораль є найважливішою передумовою здоровля й сили. Морально слабші люди, п'яниці і розбишаки приносять лише шкоду своєму народові. Морально слабші люди не можуть виказатися такими прикметами як сила волі, бистрота думки та спосібність до сповнення великих діл, які повинні цінувати кожного сокола" [20, арк. 14].

Важливе значення для формування ідеології товариства відіграли її лідери, серед яких - І. Боберський та С. Гайдучок. Першого називали "батьком українського тіловиховання", одним із авторів кличів: "Всі за одного, один за всіх!"; "Все вперед, Всі враз!"; "Не лебедіти, а працювати!"; "Не плачем, а мечем", які "мобілізували й активізували українську молодь до громадської праці" [21, арк. 4].

Більше того, тільки після його "приходу у товариство... діяльність організації поживавилася" [5, с. 18]. За його ініціативи починають виходити як орган "Сокола-Батька" "Сокілські Вісти". Ідеолог товариства стверджував, що "коли українці не зуміли оборонити своєї власної землі і не доказали перемогою, що вона їм належить, то мали нагоду переконатися, що всяке право вирішується силою. Хто не має сили, той тратить майно і волю, стає залежним від сильнішого. Такий закон природи" [22, с. 3].

Не менш важливу роль у житті товариства відіграв С. Гайдучок, "який "Січам", "Пластові" і навіть "Лугам" віддавав... належну увагу" [23, с. 36]. Він був "одним з творців "Сокола", з натхненням переконливо проповідував і пропагував ідейні основи сокілства" [24, с. 82]. Тіловиховання він сприймав винятково в комплексі з вихованням характеру й інтелекту (знаменита грецька калокататія), і тому погорджував спортсменами, що являли собою лиш купу м'язів без інтелекту й духу, водночас виняткове захоплення духовністю деяких молодих

"інтелектуалів" намагався доповнити зрозумінням необхідності гармонійного розвитку духу й тіла. Це була в нього не теорія, а глибоке прагнення, яке він умів прищеплювати молоді й реалізувати його [25, с. 84].

Для реалізації ідеологічної платформи товариства "Соколом-Батьком" було здійснено низку заходів [26, арк. 18-25]. По-перше, "ще до Першої світової війни була придбана площа під спортивний стадіон "Сокола-Батька". На ній побудували асфальтову бійню - єдину на всю тодішню Польщу. З південного боку розміщувалася трибуна для глядачів на 2000 місць... Щороку на площі збиралася сокільська молодь на різні здвиги з вільноручними вправами" [27, с. 200] (трибуну в 1926 р. спалили польські студенти).

По-друге, для ідейного виховання молоді товариство придбало власну будівлю, де "відбувалися різні імпрези, забави". Зокрема, відзначали члени товариства, "добре запам'яталася забава на "Маланки": зал, прибраний гірляндами, затемнене світло, джаз-музика "Хоми", привітання керівництва "Сокола". Танці відбувалися майже щосуботи. Культурна поведінка учасників та побратимів "Сокола" створювали атмосферу дружби, братерства, єдності. Люди приходили на різні імпрези з радістю і приємно проводили час. Під час танцю грали у "відбиванку" в той спосіб, що підходили із запаленою свічкою до танцюючої пари, вручали партнерові в руки палаючу свічку, а дівчина переходила до іншого партнера" [7, с. 71].

У "залі" відбувалося також відзначення національних свят. "Пригадуємо відзначення Листопадових Днів у сокільському залі, - читаємо у спогадах членів товариства. - Стояли лавами соколи: учасники, побратими, учасниці, посестри у святкових одностроях. Внесли прапор, пролунала команда "Позір", зазвучав гімн "Соколи, Соколи". Далі - промова інж.[енера] Хроновята. Потім викликали двох учасників..., котрі внесли в зал металеву чашу з землею з гори Маківки, що в Карпатах. Землю треба було доставити на цвинтар і висипати на могили Січових Стрільців" [14, с. 178]. Таким чином, "вечорниці у великій мірі причинилися до співжиття і розбудження товариського духа між членами" [24, с. 82].

Проте в ідейному вихованні молоді чи не найважливіша роль відводилася "прогулянкам". "Основні наші тіловиховні заняття, - відзначав сучасник подій, - одначе, відбувалися поза "руханковою салею" - на гімназійному подвір'ї, на грищах "Сокола-Батька", під час наших численних походів... на Погулянку, Цетнерівку, а то й далі - на "Сагару", Голоско, Брюховичі, Винники, Чортову скалу..." [25, с. 134]. Щосуботи групи сокілів вирушали в похід у Брюховицькі ліси, на ставки. Тут ставили намети, палили ватру, призначали сторожу..." [24, с. 134].

Неодноразово проводилися прогулянки до визначних місць національної історії - краєзнавчі "прогулянки в Карпати на Маківку, Лисоню, Говерлу, слідами діяльності легінів Довбуша, до пам'ятних хрестів воїнам, котрі полягли в боротьбі за незалежність Карпатської України в Яремчі... Біля ватри слухали різноманітні цікаві історії з сокільського життя. Табір жіночої групи стояв окремо від чоловічої. Зранку спеціально призначені соколи готували кулешу (кукурудзяну кашу зі шварками) на сніданок. Як смакувала вона на свіжому повітрі - може сказати тільки той, хто її куштував! Перед "побудкою" імітували "напад поляків" на жіночий табір. Після того - бігли до ставка, приймали холодну купіль і поверталися на сніданок. Зі співом на устах вирушав табір до Львова" [25, с. 134].

У редакційній статті "Сокільських вістей" "Що таке сокільство?" обґрунтовано завдання сокільських това-

риств: "Сокільство змагає до цього, щоби виховати народів здорових і добрих синів та дочок, при чому фізичне виховання лучить нерозривно з вихованням душі. Сокільство розвиває не лише силу й красу тіла, але також душевні свійства як: мужність, хоробрість, відвагу, шляхетність серця, братську любов, любов батьківщини, народу й волі" [28, с. 3].

Засновники сокільства ставили ще одну мету сокільського руху - плекання ідеї слов'янської єдності [29, арк. 7]. М. Тирш бачив слов'янську спільність не в тому, щоб один слов'янський народ використовував інший або панував над ним, а навпаки, - щоб усі слов'янські народи "взаємно себе підпірали й помагали собі на основі повної рівноправності й свободи кожного члена слов'янської родини" [28, с. 3].

Одною із складових ідеології сокільського руху було фізичне виховання. При обґрунтуванні проблеми сокільства і спорту задували висловлювання М. Тирша "Ні освіта, ні багатство, ні політична міць, не втримають народ при життю; все це народи колись мали, але також і втратили - тому, що були нездорові й морально занепаді. Лише здоровля й моральність є запорукою життя народу" [Там само, с. 3].

Важливе значення соколи відводили "руханці", адже тілесні вправи "зміцнюють тіло, скріпляють м'язи", а хто свідомий своєї фізичної сили і "вміє нею як слід орудувати, стає певнішим себе, стає відважним. Певність себе й відвага - це духові прикмети, тісно залежні від фізичного стану людини, є отже прямим і безпосереднім наслідком доцільного фізичного виховання". Отже, "є руханкові вправи, які вимагають великої напруги сил, а ще більше відваги". "Виконуючи їх, - відзначали члени товариства, - ми не лише здобуємо цю відвагу, але також сталимо свою волю, учимося поборювати перешкоди, сміятись з хвилевих невдач, витривало йти до наміченої мети і досягнути її" [30, с. 32].

У статті "Підстави сокільської організації" стверджено, що "добре зорганізоване фізичне виховання несе зі собою не тільки чисто матеріальні користи. Воно має також великі моральні цінності, на які також треба звернути увагу. Воно розвиває передовсім організаційний хист та свідомість, що людина тільки в гурті може щось досягнути. В "Соколі" учимося працювати спільно, спільно змагати до однієї мети, спільно зносити поразки і спільно побіджати" [31, арк. 5]. Кожний сокіл був свідомий того, що він здобував в "Соколі" "гарт тіла та духа на те, щоби віддати їх Батьківщині чи то в щоденній дрібній праці, чи то в часі великих народних зривів" [31, арк. 6].

Соколи були переконані, що "разом з фізичною силою гартується й дух людини, росте національна свідомість" [32, арк. 17]. "Організаційна праця тілесними вправами скріпила всі народи, ужили тілесних вправ, щоби виробити в молоді лучність, уміння працювати в групі, відповідальність, пошану для своїх власних провідників, уміння приказувати, відвагу, витривалість, віру в себе, - відзначав І. Боберський. - Життя доказує, що в хвилях небезпеки рішає більше характер, чим інтелект. Руханки і змаг вишколюють не словами, як це робить наука, але дійсним рухом у просторі, гартують здоров'я, силу, звинність і виховують характер чоловіка ділом до дійсного діла. Для того вони є конечним доповненням говореної і читаної науки" [33, с. 1].

У своїй ідеології соколи опиралися на заповідь засновника чеського сокільського руху М. Тирша: "Що досягнув ти руханкою, збережи мораллю!" [34, арк. 2]. У такому контексті для сокілів моральне життя виступало однією з найважливіших передумов "здоровля й сили". Як приклад, соколи боролися з пияцтвом. "Гяниця, що

йдучи заточується, паде в рів, не може встати - це наглядний доказ правдивості нашого твердження, що між моральним життям й тілесним здоров'ям і силою є тісна зв'язь. Вони впливають на себе взаємно. П'яниця, лінох, легкодух не є спосібні до великих і морально чистих діл. Сила волі, бистрота думки, спосібність до сповнення великих діл - стоять у прямому відношенню до чистоти моралі..." [35, с. 1].

Ще більше уваги соколи приділяли дисципліні. Вона була "тайною всіх сокільських успіхів, вона була підставою й силою нашої сокільської організації. Її головне завдання: впливати на кожного сокола і сокілку так, щоби поведіння морально й гідно, щоби без надуми й викрутів ставав на службу народові, щоби служив добру і правді" [36, арк. 18].

Старшина товариства наголошувала, що той, "хто порушує сокільську дисципліну, той не шанує ні себе, ні других, той загрожує успіхам свого товариства й сокілства взагалі. Хто не підпорядковується сокільській дисципліні, для того нема місця серед сокільської сім'ї; того мусять виключити зі сокільських рядів" [36, арк. 19].

У статті-інструкції "Ціль і завдання сокільського гнізда" відзначено, що "Сокіл" - це не лише тіловиховне товариство, але засіб до будження народної свідомості, піднесення тілесної і духовної сили цілого народу, засобом до уняття народної енергії в організаційні форми". Найважливішою ділянкою сокільської праці гнізда визначалось "ведення тіловиховних вправ, які удержують здоров'я, красу, довгий вік" [36, арк. 3].

Підкреслюючи ідею консолідації, наголошено, що "сила в нинішніх часах полягає вже в злуці одиниць, а ми посідаємо забагато химерної індивідуальності, щоби злука обійшлася без кирині. Кожний хоче мати свою гадку, як в давних часах лише свою загороду, не уміє поруч з другими думати, немає терпеливості наказу послухати... Завданням сокільського гнізда повинно бути виховання народнього характеру, та впливати на духові прикмети молодого покоління. Покоління до покоління має стати щораз ліпшим" [37, арк. 16].

Завершуючи аналіз ідеології товариства, наголосимо ще на двох особливостях "Сокола-Батька": 1) декларація позапартійництва. "Сокіл не сміє стати тереном партійної боротьби, - наголошували члени товариства. - Кожний сокіл повинен старатись виробити собі таке політичне переконання, яке б не йшло врозріз зі сокільськими ідеями. Та на терені "Сокола" є він тільки соколом та українцем. На шляху до осягнення найвищих ідеалів Нації всі соколи мусять найти спільну площину порозуміння" [38, с. 1]; 2) пропагування міжконфесійної злагоди. "Сокіл" не ставав тереном антирелігійної пропаганди: "Узнаємо високе значіння та моральну силу Церкви, але до віри як особистої справи кожної одиниці компетенції "Сокола" не сягають" [39, с. 1].

Висновки

1. Сокільська ідея упродовж першої половини ХХ ст. ставала в Галичині все популярнішою, особливо серед молоді, завдяки своїй культурно-просвітницькій спрямованості та пропаганді різних видів спорту.

2. Товариство "Сокіл-Батько" належить до провідних українських молодіжних національно-патріотичних організацій першої половини ХХ ст. у Галичині. "Сокіл-Батько" прагнув організувати селян на боротьбу з пожежами, навчав протипожежної безпеки, займався придбанням протипожежного інвентаря й поступово залучав селянську молодь до гімнастично-руханкових вправ, виховуючи спритність, рішучість, сміливість, фізично загартовував та проводив національно-освідомлювальну роботу. Завдяки клопіткій праці, "Сокіл"

зумів охопити сіткою своїх філій усю Галичину. Напередодні Другої світової війни діяло понад сто товариств, у яких нараховувалося 1500 членів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Франко Т. Розвій руханки серед українців / Т. Франко. - Львів, 1925. - 72 с.
2. Боберський І. Українське сокілництво (1884-1939) / І. Боберський. - Львів, 1939. - 132 с.
3. Андрухів І. Західноукраїнські молодіжні товариства "Сокіл", "Січ", "Пласт", "Луг" / І. Андрухів. - Івано-Франківськ, 1992. - 114 с.
4. Расевич Р. Товариство "Сокіл" / Р. Расевич. - Тернопіль, 1993. - 76 с.
5. Сокіл-Батько. Спортивно-руханкове товариство у Львові. Альманах. 1894-1994. - Львів : РВО "Основа", 1996. - 512 с.
6. Березинський В. Галицькі військово-спортивні організації / В. Г. Березинський. - К. : Академія Збройних сил України, 1997. - 32 с.
7. Вацеба О. Нариси з історії спортивного руху в Західній Україні / О. Вацеба. - Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1997. - 232 с.
8. Трофим'як Б. Фізичне виховання і спортивний рух у Західній Україні (з початку 30-х років XIX ст. до 1939 р.) / Б. Є. Трофим'як. - К., 1997. - 419 с.
9. Пальчевський Р. Західноукраїнські руханково-спортивні товариства як база для поповнення рядів УВО-ОУН (20-30-ті рр. XX ст.) / Р. Пальчевський // Питання історії України : 36. наук. статей. - Чернівці, 1999. - Т. 3. - С. 161-168.
10. Сова А. Діяльність українських товариств "Сокіл" на Дрогобищині / А. Сова // Дрогобицький краєзнавчий збірник. - Дрогобич, 2005. - Вип. IX. - С. 356-371.
11. Дем'янюк О. Український молодіжний рух Західної України: від зародження до боротьби за Українську державність : [монографія] / О. Дем'янюк. - Луцьк : ПВД "Твердиня", 2007. - 180 с.
12. Королько А. Діяльність українського товариства "Сокіл" на Покутті й Галицькій Гуцульщині: порівняльний аспект (кінець XIX - перша третина XX ст.) / А. Королько // Карпати: людина, етнос, цивілізація. - Івано-Франківськ, 2012. - Вип. 4. - С. 73-90.
13. Висівський І. Генеза сокільської ідеї // Сокільські вісті. - 1928. - Ч. 1. - С. 4.
14. Мої спомини про "Сокіл" у Львові // Сокіл-Батько. Спортивно-руханкове товариство у Львові. Альманах. 1894-1994. - Львів : РВО "Основа", 1996. - С. 178-189.
15. Мельник І. 120 років українського "Сокола" / І. Мельник [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zbruc.eu/node/18623>
16. Качор А. Спомини про початки нашого "Сокола" / А. Качор // Сокіл-Батько. Спортивно-руханкове товариство у Львові. Альманах. 1894-1994. - Львів : РВО "Основа", 1996. - С. 190-192.
17. Центральний державний історичний архів України у м. Львові (далі - ЦДАІЛ України), ф. 312, оп. 1, спр. 26.
18. Жарський Е. "Соколи, соколи..." 1894-1914-1994" / Е. Жарський // Сокіл-Батько. Спортивно-руханкове товариство у Львові. Альманах. 1894-1994. - Львів : РВО "Основа", 1996. - С. 195-196.
19. ЦДАІЛ України, ф. 312, оп. 1, спр. 24.
20. ЦДАІЛ України, ф. 312, оп. 1, спр. 21.
21. ЦДАІЛ України, ф. 312, оп. 1, спр. 18.
22. Сокільські вісті. - 1928. - Ч. 1. - С. 3.
23. Трофим'як Б. Розбудова "Соколом-Батьком" українства Галичини в добу польської окупації, 1919-1939 рр. / Б. Трофим'як // Наукові записки ТДПУ імені Володимира Гнатюка. Серія: історія. - Вип. 2. - Тернопіль, 2002. - С. 35-40.
24. Вацеба О. Сівач зерна добра на рідній ниві / О. Вацеба, Р. Мозола // Сокіл-Батько. Спортивно-руханкове товариство

у Львові. Альманах. 1894-1994. - Львів : РВО "Основа", 1996. - С. 82-83.

25. Крип'якевич Р. Наш професор Гайдучок (Спогад з років 1936-1976) / Р. Крип'якевич // Сокіл-Батько. Спортивно-руханкове товариство у Львові. Альманах. 1894-1994. - Львів : РВО "Основа", 1996. - С. 134-135.

26. ЦДІАЛ України, ф. 312, оп. 1, спр. 44.

27. Оглій-Благітка І. Спогад, спогад, спогад... / І. Оглій-Благітка // Сокіл-Батько. Спортивно-руханкове товариство у Львові. Альманах. 1894-1994. - Львів : РВО "Основа", 1996. - С. 200-202.

28. Сокільські вісти. - 1928. - Ч. 2. - С. 3.

29. ЦДІАЛ України, ф. 312, оп. 1, спр. 49.

30. Франко П. Фізичне виховання на селі / П. Франко // Життя і знання. - 1930. - Ч. 4. - С. 32-39.

31. ЦДІАЛ України, ф. 312, оп. 1, спр. 30.

32. ЦДІАЛ України, ф. 312, оп. 1, спр. 45.

33. Сокільські вісти. - 1929. - Ч. 3. - С. 1

34. ЦДІАЛ України, ф. 312, оп. 1, спр. 52

35. Сокільські вісти. - 1930. - Ч. 2. - С. 1.

36. ЦДІАЛ України, ф. 312, оп. 1, спр. 31.

37. ЦДІАЛ України, ф. 312, оп. 1, спр. 32.

38. Сокільські вісти. - 1930. - Ч. 3. - С. 1.

39. Сокільські вісти. - 1933. - Ч. 1. - С. 1.

Котов Сергей,

кандидат исторических наук,

Центр исследования украинско-польских отношений

Института украиноведения им. И. Крип'якевича НАН Украины, г. Львов

СОКОЛЬСКОЕ ДВИЖЕНИЕ В ГАЛИЧИНЕ: ОСОБЕННОСТИ ИДЕОЛОГИИ, ВЛИЯНИЕ НА ФОРМИРОВАНИЕ НАЦИОНАЛЬНОГО СОЗНАНИЯ (КОНЕЦ XIX в. - ПЕРВАЯ ТРЕТЬ XX в.)

В статье проанализирована деятельность сокольских обществ в контексте общественно-культурных и политических процессов в Галичине. Охарактеризована организационная структура украинского сокольского движения, определены основные направления деятельности сокольских гнезд, на конкретных примерах показано сотрудничество "Сокола" с другими национально-культурными организациями, а также выявлено влияние сокольства на формирование мировоззрения украинцев Галичины. Доказано, что спортивная, национально-культурная деятельность сокольских обществ в Галичине имела важное значение для повышения уровня национального сознания, сохранения национальной памяти и консолидации украинцев.

Ключевые слова: "Сокол"; идеология; спорт; патриотизм; национальное мировоззрение.

Kotov Sergii,

Ph.D. in History, Ukrainian-Polish Relations Research Center

of I. Krypiakewych Ukrainian Studies Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv

SOKOL MOVEMENT IN GALICIA: SPECIFICITY OF IDEOLOGY, IMPACT ON MOULDING OF NATIONAL CONSCIOUSNESS (THE LATE 19th CENTURY - THE FIRST THIRD OF THE 20th CENTURY)

The paper analyzes the development of the Sokol movement in Galicia in the late 19th century - the first third of the 20th century in the context of social and cultural processes. It is proved by actual examples that Sokol societies played an important part in the moulding process of national consciousness and consolidation of the Ukrainians over the period under research against the background of anti-Ukrainian policy of Austria-Hungary and the Second Polish-Lithuanian Commonwealth. It is stated that by combining the sports and national components in their activities, Sokol clubs became one of the centers round which Ukrainian youth were united.

It is indicated that under the conditions of the lack of statehood Sokol organizations of Galicia, together with other national-cultural and sports societies, de facto performed a state function of physical training of the Ukrainians of the region. By uniting different social groups of the population through physical culture, the Sokols fostered patriotism, social activity and discipline, civic responsibility and morality, which doubtlessly promoted the rise of the national-cultural level of the Ukrainians, invigoration of the struggle for their rights in the context of the Austrian-Hungarian and Polish autocratic regime.

It is proved that after the resolution of the Council of Ambassadors of the Entente states on the transfer of Eastern Galicia to Poland (1923), the Polish authorities and community tried to hinder the dissemination of Ukrainian Sokol ideas in the region, which manifested itself in prohibition of registration of Sokol clubs and their statutes etc. It is stated that the attitude of the Polish authorities to the Sokols became most apparent when the Ukrainian community celebrated the tenth anniversary of the Western Ukrainian People's Republic (1928) and when the Polish government conducted a 'pacification' campaign in Galicia (1930). In the meantime a great number of Sokol societies were liquidated.

The paper places a high emphasis on Sokol ideology. It is mentioned that ideologists of the Ukrainian Sokol movement, having dismissed the idea of Pan-Slavism, adapted the activities of Sokil-Batko ("Sokil-Father") to the needs of the national liberation movement of the Ukrainians within the framework of the political system of Austria-Hungary and the Second Polish-Lithuanian Commonwealth. It is pointed out that the Sokols, as opposed to other national-cultural organizations, declared nonpartisanship and promoted the inter-confessional consent

in Galicia. At the same time, the Sokols popularized sport in every way since they believed that "the spirit of man is hardened together with the physical strength, national consciousness growing".

Key words: *Sokil-Batko ('Sokil-Father'); ideology; sport; patriotism; national outlook.*

REFERENCES

1. Franko, T. (1925), Dissent movement among Ukrainians, Lviv, 72 p. (ukr)
2. Bobersky, I. (1939), Ukrainian Shelter (1884 - 1939), Lviv, 132 p. (ukr)
3. Andrukhov, I. (1992), Western Ukrainian youth societies «Sokol», «Sich», «Plast», «Lug», Ivano-Frankivsk, 114 p. (ukr)
4. Rasevich, R. (1993), Society «Sokil», Ternopil, 76 p. (ukr)
5. Falcon-Father. Sports-impellent society in Lviv. Almanac. 1894 - 1994. (1996), RVO «Osnova», Lviv, 512 p. (ukr)
6. Berezhinsky, V. (1997), Galician Military Sports Organizations, Academy of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv, 32 p. (ukr)
7. Vatsaba, O. (1997), Essays on the history of sports movement in Western Ukraine, Lileia-NV, Ivano-Frankivsk, 232 p. (ukr)
8. Trofimyak, B. (1997), Physical education and sports movement in Western Ukraine (from the beginning of 30th years of the XIX century to 1939), Kyiv, 419 p. (ukr)
9. Palchevsky, R. (1993), Western-Ukrainian Sports-impellent societies as a base for replenishing the rows of the UWU-OUN (20 - 30's of the twentieth century), *Questions of the History of Ukraine: Zb. sciences articles*, 3, pp. 161 - 168. (ukr)
10. Sova, A. (2005), Activities of the Ukrainian Societies «Sokol» in Drohobych, *Drohobych Local History Collection*, 9, pp. 356 - 371. (ukr)
11. Demyanyuk, O. (2007), Ukrainian Youth Movement of Western Ukraine: From Origination to the Struggle for Ukrainian Statehood, Pvd «Tyverdnyia», Lutsk, 180 p. (ukr)
12. Korolko, A. (2012), The activity of the Ukrainian society «Sokol» in Pokutti and Halytska Hutsulshchyna: the comparative aspect (the end of the nineteenth - the first third of the twentieth century), *Carpathians: man, ethnos, civilization*, 4, pp. 73 - 90. (ukr)
13. Vysovsky, I. (1928), Genesis of the Sokolian idea, *Sokilsky Visti*, 1, p. 4. (ukr)
14. My memories of «Falcon» in Lviv, *Sokol-Father. Sports-impellent society in Lviv. Almanac. 1894 - 1994* (1996), RVO «Osnova», Lviv, pp. 178 - 189. (ukr)
15. Melnik, I. 120 years of the Ukrainian «Sokol», available at: <http://zbruc.eu/node/18623> (ukr)
16. Kacchor, A. (1996), Reminiscences of the Beginnings of our «Falcon», *Sokol-Father. Sports-impellent society in Lviv. Almanac. 1894 - 1994*, RVO «Osnova», Lviv, pp. 190 - 192. (ukr)
17. Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv, fond 312, opys 1, sprava 26.
18. Zharsky, E. «Falcons, Falcons...» 1894 - 1914 - 1994, *Falcon-Father. Sports-impellent society in Lviv. Almanac. 1894 - 1994*, RVO «Osnova», Lviv, pp. 195 - 196. (ukr)
19. Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv, fond 312, opys 1, sprava 24.
20. Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv, fond 312, opys 1, sprava 21.
21. Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv, fond 312, opys 1, sprava 18.
22. Sokilskie news (1928), 1, p.3. (ukr)
23. Trofimyak, B. (2002), Development of the Sokol-Father of Galicia Ukrainians during the Polish occupation, 1919 - 1939, *Scientific notes of the TPU named after Volodymyr Hnatyuk. Series: history*, 2, pp. 35 - 40. (ukr)
24. Vatsaba, O. & Mosol, R. (1996), Sivach of good grain in his native field, *Sokol-Father. Sports-impellent society in Lviv. Almanac. 1894 - 1994*, RVO «Osnova», Lviv, pp. 82 - 83. (ukr)
25. Krypiakevych, R. (1996), Our Professor Haiducchok (Memoirs from 1936 - 1976), *Sokol-Father. Sports-impellent society in Lviv. Almanac. 1894 - 1994*, RVO «Osnova», Lviv, pp. 134 - 135. (ukr)
26. Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv, fond 312, opys 1, sprava 44.
27. Oglji-Blagitka, I. (1996), Memoir, Memoir, Memo..., *Sokol-Father. Sports-impellent society in Lviv. Almanac. 1894 - 1994*, RVO «Osnova», Lviv, pp. 200 - 202. (ukr)
28. Sokilskie news (1928), 2, p. 3. (ukr)
29. Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv, fond 312, opys 1, sprava 49.
30. Franko P. (1930), Physical education in the village, *Life and knowledge*, 4, pp. 32 - 39. (ukr)
31. Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv, fond 312, opys 1, sprava 30.
32. Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv, fond 312, opys 1, sprava 45.
33. Sokolian news (1929), 3, p. 1. (ukr)
34. Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv, fond 312, opys 1, sprava 52.
35. Sokolian News (1930), 2, p. 1. (ukr)
36. Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv, fond 312, opys 1, sprava 31.
37. Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv, fond 312, opys 1, sprava 32.
38. Sokolsky News (1930), 3, p. 1. (ukr)
39. Sokolsky News (1933), 1, p. 1. (ukr)

© Котов Сергій

Надійшла до редакції 06.07.2017